

"İndi papağımızı dik qoyub gəzə bilirik..."

60 ilin papaqçısı Saleh İbrahimov öz emalatxanasında həm də mənəvi dəyərləri yaşadır

ka", "De Qoll" papağı. "Buxara" papağını ən çox aşıqlar və rəq-qaslar sifariş verirlər. Həmin papaqlar hündürlüyü ilə seçilirlər. Bu papaqları 15-16, bəzən 18 santimetr hündürlükdə istəyənlər də olur.

Onu da deyim ki, ölçüsündən, materialdan asılı olaraq qiymətlər də dəyişir. Elə papaq olur ki, qiyməti 500 manata qədər yüksəlir. Son illər müştərilərimizin çoxu əsasən yun və pambıq parçadan hazırlanan "Bakı papağı" deyilən papaqlar alırlar. Ortasının səkkizguşəli tikilməsini sifariş verirlər.

"Buxara" kişiye əzəmət verir

Rəhim deyir ki, xammal tapmaq indi çox çətin olub. Elə olur ki, qış aylarında hətta sifarişləri yerinə yetirə bilmirik. Xüsusilə bizim "xaral" kimi tanıdığımız, papağın içinə qoyulan xüsusi parçaları çətinliklə tapırıq. Həmin parçalar əsasən Türkiyədə istehsal olunduğu üçün olcaz tapılmaz.

Masanın üstündə gümüşü, qara, şabalıdı, tünd şabalıdı rəngdə qaragül quzu dəriləri var idi. Rəhim deyir ki, hazırlanan qədimi papaqlar Buxaradan, Əfqanıstandan və Türkmənistandan gətirilən dərilərdən tikilir. El arasında "Buxara" papağı kimi tanınan papaqların dəriləri əsasən Özbəkistanın Buxara vilayətindən gətirildiyi üçün onu elə beləcə "Buxara" papağı adlandırırırlar.

Saleh kişi deyir ki, "Buxara" papağı kişiye əzəmət və yaraşlıq bəxş edir. Buna "Bəy papağı" da deyirlər. Bahalı olduğu üçün keçmişdə bu papağı imkanlı adamlar, xüsusilə bəylər başlarına qoyarmışlar.

Saleh kişi övvəllər Sabunçu qəsəbəsində fəaliyyət göstərmiş. Balaxanı qəsəbəsində aparılan yenidənqurma işlərindən sonra bura köçüblər. İndi işləri xeyli asanlaşdırıb, icarə pulu, vergi vermirlər. Bu bina Bakı Abadlıq Mərkəzinin balansındadır, onlar da həmin mərkəzin işçiləridirlər. Satılan məhsula uyğun olaraq məvacib alırlar.

Həssas dəridən olan papaqlar xüsusi olaraq qorunmalıdır

Saleh kişi deyir ki, tikdiyi papaqların materialları çox həssas olduğu üçün gərək xüsusi olaraq qorunsun. Bunun üçün çit torbanın içinə naftalin, yovşan və ya tütün atıb, papağı onun içində qoyub, sonra ağzını möhkəm bağlayıb asmaq lazımdır. Onda papaq korlanmaz və xarabə olmur. İstifadə edilməyən papağı mütəmülq asmaq lazımdır. Dəri papaq qarayığına düşəndə onu qətiyyənlə sobanın yanına qoyub qurutmaq olmaz. Yaxşı olar ki, bir-iki dəfə onun suyunu çırpıb özünün qurumasını gözləyəsən.

Saleh usta gənclərin bu sənətə gəlməməsindən gileyləndi: "Gənclərimizdən papaqçı olmaq istəyəni yoxdur. Halbuki bu sənət "çörəkli" sənətdir. İndiyədək bir neçə nəfərə bu sənəti öyrətmişəm, ancaq heç biri qalib işləmir, başqa peşənin dalınca gedirlər. Respublika üzrə papaqçılardan indi barmaqda saymaq olar..."

Saleh İbrahimov köks ötürüb, əlavə edir: "Əşi, neynək, buna da şükür. Əsas odur ki, Vətən müharibəsindəki qələbədən sonra indi papağımızı dik qoyub gəzə bilirik..."

*Elşən QƏNİYEV,
İlham BABAYEV (foto),
"Azərbaycan"*

Bakının şimal-qərbində, Abşeron yarımadasının mərkəzində yerləşən Balaxanı kəndi ən qədim yaşayış məskənlərindən biridir. XX əsrin əvvəllərindəki neft bumuna qədər Balaxanı böyük İpək yolunun üstündə yerləşdiyindən strateji mövqeyə sahib idi. Əsrlər boyu bu yer Çindən İspaniyaya qədər uzanan karvan yolunun əsas məntəqələrindən biri olub.

Şimal səmtindəki qədim qəbiristanlıq kəndi iki hissəyə bölünür. Balaxanın şimal hissəsi "Rzaqulu kəndi", cənub hissəsi isə əhali tərəfindən "Canhüseyn məhəlləsi" adlanır. Yaşayış məntəqəsi özünəməxsus memarlığı - zövqlü tikililəri, dar küçələri və ənənəvi həyatı sahələri ilə seçilir. Kənd demək olar ki, bu günə qədər özünün ənənəvi quruluşunu qoruyub saxlayır. Balaxanıda Şirvanşahlar və Səfəvilər dövrünə aid maraqlı tarixi abidələr mövcuddur. Kənddə aparılan abadlıq-quruculuq işlərindən sonra Balaxanı simasını dəyişərək daha da gözəlləşib...

Müasir Balaxanı canlı muzeyə bənzəyir

Balaxanıya gəlişimiz də səbəbsiz deyildi. Soruşduğum ki, tarixin min illərindən yol alıb bu günümüzdə qədər gəlib çıxan qədim papaqçılıq sənətini yaşadanlardan biri, qocaman usta Saleh İbrahimov indi Balaxanıda fəaliyyət göstərir. Məqsədimiz öz sənəti ilə tarixi keçmişimizi bu günümüzdə calayan Saleh usta ilə görüşüb reportaj hazırlamaq idi...

...Qəsəbənin mərkəzində dayanmış taksidən sürücüsünə yaxınlaşıb papaq ustasının ünvanını soruşuruq.

Əli ilə qarşıdakı yolu göstərib: - Bu yol səni düz Saleh ustanın sexinə aparacaq. Məscidin yanında, - deyir.

Yolu tutub gedirik... Qəmbər daşı döşənmiş küçələr, hasarların, darvazaların və pəncərələrin önünə qoyulmuş müxtəlif gül, çiçək dibçəkləri, dekorativ bitkilər adamı heyran edir... Evlər də ki, bir-birini tamamlayan rənglərlə səliqəli şəkildə boyanıb. Bura gələn hər kəs sehirlənir bir dünyaya düşdüyünü zənn edər. Hər addımda qədim sənət nüvələrini yaşadan kiçik yarımadalıq sexlərlə rastlaşsanız, heç də təəccüblənməyin. Buranı Azərbaycan tarixi adət-ənənələrini yaşadan canlı muzey hesab etmək olar.

Bura Balaxanıdır...

Diriykən papağımız, öləndə başdaşımız...

Qarşıda "Papaqçı" yazılmış lövhə diqqətimizi cəlb edir. Dükana keçirik. Məhəllə ağsaqqalları dükanda əsl çay dəstgahı qurmuşdular...

Usta Salehi soruşuruq. İçəridəkilər "müşəri" yox, jurnalist olduğumuzu biləndə sanki ürək-lərini boşaltmağa fürsət axtarırlarmış. Dilləri açılır, nə açılır... Xalqımızın söz süzgəcindən, mənəvi xəzinəsindən süzülüb gələn sözləri mirvari kimi ardarda düzür: Qoy cavanlarımız bilsinlər ki, "Papaq isti-soyuq üçün deyil, namus məsələsidir". Başqa birisi isə xalq arasında işlənilən məşhur deyəni xatırladı: "Kişi papağı ilə tanınar"...

Digəri isə əlindəki qəlyana dəridən bir "qullab" vurub sözə başlayır: "Bayaqdan el-obada batman papaq kişilər çox olardı.

Başında papağı olmayanı elçiliyə aparmazdılar. Xeyir, şər kəsməyə çağırmazdılar. Kəndlərdə qurdağızlı, qurdboğan köpək itlər bəsləyirdilər. Batman papaqları, Avropadan gələn kepkələr, "Qurdboğan" itləri "çibuşlar" əvəzlədikcə çox şey dəyişdi...

Nəhayət, masanın baş tərəfində bizə "yer edən" Saleh usta dillənir:

- Papağı yaraşlıq üçün gəzdirməyən, namusu, şərəfi bilən mötəbər kişilər elə-belə deməyiblər: "Baş qurbandır papağa". Kişinin başının papağı, atı, arvadı onun namusu hesab olunurdu. Əsl kişi başını verərdi, amma papağını verməzdi...

Dükanın küncündə, tikiş masasının arxasında sakit-sakit oturmaq işi ilə məşğul olan gənc oğlan üzünü bizə tutub sözlərini seirli ifadə edir:

*Baş qurbandır papağa,
Papaq başdan ucadır.
Diriykən papağımız,
Öləndə başdaşımız.*

Saleh usta üzünü gəncə tutub, "maşallah", "maşallah" deyib onu bizə təqdim edir:

- Oğlum Rəhimdir. Birlikdə işləyirik. Allaha şükür, arda da gəlir. Nəvəm də olub, adı Orxandır. Hələ balacadır, səkkiz aylıqdır. Ona da bu sənəti öyrədəcəyik. Qoy bizdən sonra sənəti o yaşatsın... Mən daha qocalmışam, 75 yaşım var. Nə az, nə çox - düz 60 ildir papaqçılıqla məşğulam. Atamız neftçi olub. Rəhmətlik qardaşım Əsgər Sabunçuda məşhur papaqçı idi. Azərbaycanın hər yerindən papaq tikdirmək üçün yanına adamlar gəlirdi. Çox gözəl sənətkar idi, müştərini razı salmağı yaxşı bilirdi. Heç görmədim ki, ondan bir nəfər də narazı qalsın. Məni də bu sənətə o, yeniyetməyə gətirib. Bu sənətdə səbir, hövsələ, həssaslıqdan başqa müştərilərlə dil tapmaq da əsas şərtir.

İndi papaq qoyanların sayının azaldığı, insanların daha çox müasir baş geyimlərinə üstünlük verdiyi barədə söz açıyıq...

Amerikadan da müştərilərimiz olur

- Hər adam klassik musiqiyə, muğamata qulaq asmadığı kimi, hər kişi də başına qədimi papaq qoymur. Papaqlarla insanların xarakterini də müəyyənləşdirmək olur. Dünyanın elə bir yeri

yoxdur ki, gəlib bizdən papaq almasın. Hətta Amerikadan gəlib papaq alan da olub. Özü də təkəcə azərbaycanlı yox ha... Hər mil-lətdən...

Papaq alan müştərilərin yaşını, ən çox hansı peşədən olduqlarını, məşhurlardan kimlərin bu dükana gəldiyini soruşduqda deyir:

- Əvvəllər tanınmış şairlər, yazıçılar, sənət adamları daha çox "Buxara" papaqları alırdılar. İndi də o papaqların müştəriləri az deyil. Vətən müharibəsindən sonra bu papaqları sifariş edənlərin sayı çoxalıb. Əsas müştərilər də yüksək rütbəli hərbiçilər, generallardır. Gənclərimiz əsasən "Bakı papaqları" alırlar. Onlara "Qədəş papağı", "Aerodrom"da deyilir...

Söhbətə Rəhim qoşulur:

- 2020-ci il sentyabrın 23-ü atamın ad günü idi. Həmin gün dövlətimizin başçısı burada Balaxanıda abadlıq işləri ilə tanış olurdur. Cənab Prezident bizim "sex"ə də baş çəkdi. Bu qədim sənəti yaşatmağı bizə tövsiyə etdi. Keçən il avqustun 26-da Laçın Şəhəri Günündə tikdiyimiz 60 papağı nümayiş üçün Laçına aparmışdılar...

Müştərilərimizdən biri Leyla Əliyevadır. İlk dəfə qadınlar üçün olan "Qədəş papağı"ndan hədiyyəlik 5 ədəd aldı. Deyəsən xoşuna gəlmişdi. İkinci dəfə yenə hədiyyəlik 20 ədəd götürdü.

"Atatürk", "Stalinka", "De Qoll"...

Divardakı rəflərdə, asılıqanda müxtəlif növ papaqlar var idi. Saleh usta onları göstərib izah edir:

- Milli papaq, Hacı papağı, Yarma papaq, Buxara papaq, Süleymani papaq, Çərkezi papaq. Hacı papağını iki cür tikirik: birinin kənarlarında xətt olur, o birində isə yox. Xətlə olan papağı əsasən yaşlılar, ağsaqqallar, xətsiz olanı cavanlar qoyur başlarına. Hacı papağını əsasən ruhanilər, mömin adamlar xoşlayır.

Bu papaqlara "pilotka" deyirlər də var. Onu sovet dövründə məşhurlardan Kosiğın qoyduğu üçün köhnə kişilər bəzən "Kosiğın papağı" da deyirlər. Gürcü papağının arxası hündür, qabağı yastı olur.

Ayrı-ayrı məşhur adamların adı ilə tanınan papaqlar var. Məsələn, "Atatürk" papağı, "Stalin-